

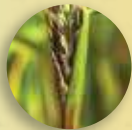
โรค แมลงศัตรูข้าว และการป้องกันกำจัด

กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย
กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

สารบัญ

	หน้า		หน้า
● โรคที่เกิดจาก “เชื้อรา”		● แมลงศัตรูข้าว “ระยะกล้า”	
โรคไหม้	2	เพลี้ยไฟ	28
โรคเมล็ดด่าง	4	หนอนแมลงวันเจาะยอดข้าว	30
โรคใบจุดสีน้ำตาล	6	หนอนกระทู้กล้า	32
โรคกาบใบแห้ง	8	เพลี้ยกระโดดหลังขาว	34
โรคกาบใบเน่า	10	● แมลงศัตรูข้าว “ระยะแตกกอ”	
โรคถอดฝักดาบ	12	เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล	36
โรคใบขีดสีน้ำตาล	14	เพลี้ยจักจั่นสีเขียว	38
● โรคที่เกิดจาก “เชื้อแบคทีเรีย”		เพลี้ยจักจั่นปีกลายหยัก	40
โรคขอบใบแห้ง	16	แมลงดำหนาม	42
โรคใบขีดโปร่งแสง	18	หนอนกอข้าว	44
● โรคที่เกิดจาก “เชื้อไวรัส”		หนอนทอใบข้าว	46
โรคใบหงิก (โรคจู๋)	20	แมลงบัว	48
โรคใบสีส้ม	22	● แมลงศัตรูข้าว “ระยะออกรวง”	
โรคเขียวเตี้ย	24	แมลงลิง	50
		หนอนกระทู้คอรวง	52

โรคข้าว
ในแปลงนา

โรคที่เกิดจาก “เชื้อรา”

โรคไหม้

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Pyricularia oryzae*

ลักษณะอาการ

โรคไหม้

ระยะกล้า ใบมีแผล จุดสีน้ำตาลคล้ายรูปตา มีสีเทาอยู่ตรงกลางแผล และสามารถขยายลุกลาม กระจายทั่วบริเวณใบ ถ้าระบาดรุนแรงกล้าข้าวจะแห้ง และพุ่มตาย อาการคล้ายถูกไฟไหม้

ระยะแตกกอ พบอาการได้ที่ใบ ข้อต่อของใบ และข้อต่อของลำต้น แผลจะลุกลามติดต่อกันได้ที่บริเวณข้อต่อ มีแผลซ้ำที่ใบเป็นสีน้ำตาลดำ และหลุดจากกาบใบ

ระยะออกรวง เมื่อถูกเชื้อราเข้าทำลาย ขณะที่ข้าวเพิ่งเริ่มให้รวง ทำให้เมล็ดลีบ แต่ถ้าขณะที่ยังรวงข้าวแก่ใกล้จะเก็บเกี่ยว คอรวงจะมีรอยแผลซ้ำสีน้ำตาล ทำให้เปราะหักง่าย รวงข้าวร่วงหล่น

การแพร่ระบาด

เชื้อราสามารถแพร่กระจายไปกับลม และติดไปกับเมล็ด

การป้องกันและกำจัด

1. ใช้พันธุ์ต้านทานโรคที่เหมาะสมตามแต่ละภูมิภาค ดังนี้
ภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี 60 สุพรรณบุรี 90
ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น สุรินทร์ 1 สันป่าตอง 1
ภาคใต้ เช่น ดอกพะยอม
2. ควรหว่านเมล็ดพันธุ์ในอัตราที่เหมาะสม 15 - 20 กิโลกรัมต่อไร่ จะทำให้แปลงมีการระบายถ่ายเทอากาศที่ดี และไม่ควรรไบลำไทรจนสูงเกินไป
3. สำหรับแหล่งที่เคยมีโรคระบาด ควรพ่นสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น ไตรโซคลาโซล คาร์เบนดาซิม และสามารถคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยสารป้องกันกำจัดเชื้อราดังกล่าว โดยวิธีการใช้ และอัตราการใช้ควรปฏิบัติตามคำแนะนำในฉลากบนภาชนะบรรจุ
4. ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา แชนหรือคลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และผสมน้ำพ่นในนาข้าว อัตรา 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 100 ลิตร

โรคเมล็ดด่าง

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Curvularia lunata*
Cercospora oryzae
Bipolaris oryzae
Trichoconis padwickii
Fusarium semitectum
Sarocladium oryzae

ลักษณะอาการ

ระยะออกรวง พบแผลเป็นจุดสีน้ำตาล หรือสีดำที่เมล็ด บางส่วนมีลายสีน้ำตาลดำ และมีสีเทาปนชมพู เพราะมีเชื้อราหลายชนิดที่เข้าทำลาย จึงทำให้เกิดอาการแตกต่างกันไป การเข้าทำลายของเชื้อราส่วนใหญ่จะเกิดในช่วงดอกข้าวเริ่มโผล่จากกาบหุ้มรวงจนถึงระยะเมล็ดข้าวเริ่มเป็นน้านม และอาการเมล็ดด่างจะปรากฏเด่นชัดในระยะใกล้เก็บเกี่ยว

โรคเมล็ดด่าง

การแพร่ระบาด

เชื้อราสามารถแพร่กระจายไปกับลม และติดไปกับเมล็ด

การป้องกันและกำจัด

1. ควรเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกจากแปลงที่ไม่เป็นโรค
2. หลีกเลี่ยงพันธุ์ข้าวที่อ่อนแอต่อโรค เช่น สุพรรณบุรี 60 สุพรรณบุรี 90 หรือถ้าปลูกข้าวพันธุ์ที่อ่อนแอ ควรหมั่นสำรวจแปลง และเฝ้าระวังการเกิดโรค
3. คลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น คาร์เบนดาซิม หรือ แมนโคเซบ ในอัตรา 3 กรัมต่อเมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม
4. ระยะเวลาที่ต้นข้าวตั้งท้องใกล้ออกรวง หากมีฝนตกชุก ควรป้องกันการเกิดโรคโดยพ่นสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น โพรพิโคนาโซล + ไดฟีโนโคนาโซล หรือ โพรพิโคนาโซล + โพรคลอราซ หรือ คาร์เบนดาซิม โดยวิธีการใช้ และอัตราการใช้ควรปฏิบัติตามคำแนะนำในฉลากบนภาชนะบรรจุ
5. ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา แห่หรือคลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และผสมน้ำพ่นในนาข้าว อัตรา 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 100 ลิตร

โรคใบจุดสีน้ำตาล

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Bipolaris oryzae*

ลักษณะอาการ

โรคใบจุดสีน้ำตาล

แผลที่ใบข้าว พบมากในระยะแตกกอ ลักษณะแผลเป็นจุดสีน้ำตาล รูปกลมหรือรูปไข่ ขอบนอกสุดของแผลมีสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 - 1 มิลลิเมตร แผลที่มีการพัฒนาเต็มที่ ขนาดประมาณ 1 - 2 x 4 - 10 มิลลิเมตร บางครั้งพบแผลมีลักษณะเป็นรอยเปื้อนคล้ายสนิม กระจัดกระจายทั่วไปบนใบข้าว

แผลบนเมล็ดข้าวเปลือก (โรคเมล็ดด่าง) ลักษณะแผลมีขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ควบคุมเมล็ดข้าวเปลือก ทำให้เมล็ดข้าวเปลือกสกปรก เสื่อมคุณภาพ เมื่อนำไปสีข้าวสารจะหักง่าย

การเฝ้าระวังระบาด

เชื้อราสามารถแพร่กระจายไปกับลม และติดไปกับเมล็ด การปลูกข้าวแบบต่อเนื่องไม่พักดิน และขาดการปรับปรุงบำรุงดินจะเพิ่มการระบาดของโรค

การป้องกันและกำจัด

1. ควรไถกลบฟาง ปลูกพืชปุ๋ยสด หรือปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อช่วยลดความรุนแรงของโรค
2. คลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูกด้วยสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น แมนโคเซบ หรือคาร์เบนดาซิม + แมนโคเซบ อัตรา 3 กรัมต่อเมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม
3. กำจัดวัชพืชในนา ดูแลแปลงให้สะอาด และใส่ปุ๋ยในอัตราที่เหมาะสม

โรคใบจุดสีน้ำตาล

โรคกาบใบแห้ง

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Rhizoctonia solani*

ลักษณะอาการ

โรคกาบใบแห้ง

พบโรคในระยะแตกกอ จนถึงระยะใกล้เก็บเกี่ยว จะปรากฏแผลบริเวณกาบใบใกล้ระดับน้ำ ลักษณะแผลสีเขียวปนเทา ขนาดประมาณ 1 - 4 x 2 - 10 มิลลิเมตร ถ้าต้นข้าวแตกกอมาก ก็จะมียอดเสียดกกันมากขึ้น ทำให้โรคระบาดรุนแรง แผลจะลุกลามขยายใหญ่ขึ้น และถ้าเป็นพันธุ์ข้าวที่อ่อนแอ แผลสามารถลุกลามถึงใบธง และกาบหุ้มรวงข้าว ทำให้ใบ และกาบใบเหี่ยวแห้ง ผลผลิตจะลดลงอย่างมาก

การแพร่ระบาด

เชื้อรามีชีวิตข้ามฤดู อาศัยอยู่ในตอซัง หรือ วัชพืชในนาข้าว ซึ่งสามารถทำลายข้าวได้ตลอด ฤดูกาลทำนา

การป้องกันและกำจัด

1. หลังเก็บเกี่ยวข้าว ควรเผาตอซัง และ พลิกไถหน้าดิน เพื่อทำลายส่วนขยายพันธุ์ของเชื้อรา
2. ควรกำจัดวัชพืชตามคันนา และแหล่งน้ำ เพื่อทำลายพืชอาศัย และเป็นแหล่งสะสม ของเชื้อรา
3. ใช้ชีวภัณฑ์บาซิลลัส ซับทิลิส (เชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์) อัตราการใช้ตามคำแนะนำที่ระบุ ในฉลาก
4. ใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น วาลิตามัยซิน โพรพิโคนาโซล เพนไซคูรอน อัตราการใช้ ตามคำแนะนำที่ระบุในฉลาก โดยไม่จำเป็นต้องพ่นทั้งแปลง เพราะโรคนี้จะเกิดเป็นหย่อม ๆ

โรคกาบใบแห้ง

โรคกาบใบเน่า

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Sarocladium oryzae* Sawada

ลักษณะอาการ

ระยะตั้งท้อง เกิดแผลสีน้ำตาลดำบนกาบห่อรวง ขนาดแผลประมาณ 2 - 7 x 4 - 18 มิลลิเมตร ตรงกลางแผลมีกลุ่มเส้นใยสีขาวอมชมพู แผลจะขยายติดต่อกัน ทำให้บริเวณกาบหุ้มรวงมีสีน้ำตาลดำ และรวงข้าวส่วนใหญ่โผล่ไม่พ้นกาบหุ้มรวง หรือโผล่ได้บางส่วน ส่งผลให้เมล็ดลีบ และมีสีดำ

โรคกาบใบเน่า

การแพร่ระบาด

1. เชื้อราติดอยู่บนเมล็ดได้นาน
2. “โรขาว” ซึ่งอาศัยดูดกินน้ำเลี้ยงต้นข้าวในบริเวณกาบใบด้านใน สามารถเป็นพาหะช่วยทำให้โรคแพร่ระบาดรุนแรง และขยายวงกว้าง

การป้องกันและกำจัด

1. ใช้พันธุ์ข้าวค่อนข้างต้านทานที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และไม่ใช้เมล็ดพันธุ์จากแปลงที่เป็นโรคมามาก
2. ใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น แมนโคเซบ คาร์เบนดาซิม โดยวิธีการใช้ และอัตราการใช้ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำในฉลากบนภาชนะบรรจุ
3. ลดจำนวน “โรขาว” พาหะแพร่เชื้อ ในช่วงอากาศแห้งแล้ง ด้วยสารป้องกันกำจัดไร เช่น ไตรโทออน โอไมท์ โดยวิธีการใช้ และอัตราการใช้ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำในฉลากบนภาชนะบรรจุ

โรคยอดฟักดาบ

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Fusarium fujikuroi* Nirenberg

ลักษณะอาการ

ต้นกล้าจะแห้งตายหลังจากปลูกได้ไม่เกิน 7 วัน แต่ส่วนใหญ่พบกับต้นข้าวที่มีอายุเกิน 15 วัน ข้าวที่เป็นโรคต้นจะพอมสูงเตี้ยกว่ากล้าข้าวทั่วไป มีสีเขียวอ่อนซีด และ่างปล้อง บางกรณีรากจะเน่าช้า ถ้าถอนจะขาดบริเวณโคนต้น ถ้าเป็นรุนแรงกล้าข้าวจะตาย หากไม่รุนแรงอาการจะแสดงหลังจากย้ายต้นข้าวไปปักดำได้ 15 - 45 วัน ต้นข้าวเจริญเติบโตผิดปกติ และเกิดรากแขนงที่ข้อลำต้นตรงระดับน้ำ บางครั้งพบกลุ่มเส้นใยสีชมพูบริเวณข้อที่่างปล้องขึ้นมา ต้นข้าวที่เป็นโรคส่วนใหญ่จะตาย และมีน้อยมากที่อยู่รอดจนถึงออกรวง

โรคยอดฟักดาบ

การแพร่ระบาด

เชื้อราสามารถแพร่กระจายไปกับลม และติดไปกับเมล็ด มีชีวิตอยู่ในซากต้นข้าว และในดินนานหลายเดือน

การป้องกันและกำจัด

1. หลีกเลี่ยงการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เคยเป็นโรคระบาดมาปลูก
2. คลุกเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น แมนโคเซบ อัตรา 3 กรัมต่อเมล็ด 1 กิโลกรัม หรือแซ่เมล็ดข้าวเปลือกก่อนหุ้มข้าวให้งอกก่อนปลูก ด้วยสารละลายของสารป้องกันกำจัดเชื้อราดังกล่าวในอัตรา 30 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร หรือคลอโรอกซ์ อัตรา 1 : น้ำ 9 ส่วน
3. ควรกำจัดต้นข้าวที่เป็นโรคโดยการถอน และเผาทำลาย
4. เมื่อเกี่ยวข้าวแล้วควรไถน้ำเข้าที่นา และไถพรวน ปล่อยน้ำเข้านาประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ เพื่อลดปริมาณเชื้อราสาเหตุโรคที่ตกค้างในดิน

โรคกอพิทดา

โรคใบขีดสีน้ำตาล

เชื้อสาเหตุ

เชื้อรา *Cercospora oryzae*

ลักษณะอาการ

ลักษณะแผลที่ใบมีสีน้ำตาลเป็นขีด ๆ ขนานไปกับเส้นใบข้าว แผลไม่กว้าง ตรงกลางเล็ก และไม่มียรอยขีดที่แผล ต่อมาแผลจะขยายมาติดกัน แผลจะมีมากตามใบล่าง และปลายใบ ใบที่เป็นโรคจะแห้งตายจากปลายใบก่อน ส่วนใหญ่พบในระยะข้าวแตกกอ ต้นข้าวที่เป็นโรครุนแรงจะมีแผลสีน้ำตาลที่ข้อมต่อใบได้เช่นกัน เชื้อนี้สามารถเข้าทำลายคอรวง ทำให้คอรวงเน่า และหักพับได้

โรคใบขีดสีน้ำตาล

การแพร่ระบาด

สปอร์ของเชื้อราสามารถปลิวไปตามลม และติดไปกับเมล็ดข้าว

การป้องกันและกำจัด

1. ใช้พันธุ์ต้านทานที่เหมาะสมเฉพาะท้องถิ่น
2. ใช้ปุ๋ยโปแตสเซียมคลอไรด์ (0-0-60) อัตรา 5 - 10 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถช่วยลด ความรุนแรงของโรคได้

3. กรณีที่เกิดการระบาดของโรครุนแรงในระยะข้าวตั้งท้อง อาจใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น คาร์เบนดาซิม เพื่อป้องกันการเกิดโรค โดยวิธีการใช้ อัตราการใช้ควรปฏิบัติตามคำแนะนำ ในฉลากบนภาชนะบรรจุ

โรคใบขีดสีน้ำตาล

โรคที่เกิดจาก “เชื้อแบคทีเรีย”

โรคขอบใบแห้ง

โรคขอบใบแห้ง

เชื้อสาเหตุ

เชื้อแบคทีเรีย *Xanthomonas oryzae* pv. *oryzae*

ลักษณะอาการ

โรคนี้เป็นได้ตั้งแต่ระยะกล้าจนถึงระยะออกรวง อาการเริ่มแรกมีลักษณะซ้ำที่ขอบใบล่าง และประมาณ 7 - 10 วัน จะขยายกลายเป็นทางสีเหลืองยาวตามใบข้าว ใบที่เป็นโรคจะแห้งเร็ว และสีเขียวจะจางลงเป็นสีเทา ๆ ถ้าปักดำจะแสดงอาการหลังปักดำแล้ว 1 เดือนใบที่เป็นโรคขอบใบมีรอยขีดซ้ำ เปลี่ยนเป็นสีเหลือง ผลมีหยดน้ำสีครีมคล้ายยางสนกลม ๆ เท่าหัวเข็มหมุด ต่อมาเป็นสีน้ำตาล และหลุดไปตามลม น้ำ หรือฝน ผลจะขยายไปตามความยาวของใบ หากมีการเข้าทำลายรุนแรง ต้นข้าวจะเหี่ยวเฉา และแห้งตายทั้งต้นโดยรวดเร็ว เรียกอาการของโรคนี้ว่า “ครีเสก” (krišek)

การแพร่ระบาด

แพร่ระบาดได้ดีในสภาพแวดล้อมที่มีความชื้นสูง เช่น ฝนตก ลมพัดแรง

การป้องกันและกำจัด

1. ใช้พันธุ์ข้าวที่ต้านทาน เช่น สุพรรณบุรี 1 สุพรรณบุรี 60 สุพรรณบุรี 90 กข 7
2. ในดินที่อุดมสมบูรณ์ไม่ควรใส่ปุ๋ยไนโตรเจนปริมาณมาก
3. ไม่ควรระบายน้ำจากแปลงที่เป็นโรคไปสู่แปลงอื่น
4. ควรเผื่อระวังการเกิดโรค ถ้าปลูกข้าวพันธุ์ที่อ่อนแอต่อโรคนี้ เช่น ขาวดอกมะลิ 105 กข 6 พิษณุโลก 2 ชัยนาท 1 เมื่อเริ่มพบอาการของโรคบนใบข้าว ให้ใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืช เช่น ไอโซโทโรไทโอเลน หรือคอปเปอร์ไฮดรอกไซด์ หรือไตรเบซิคคอปเปอร์ซัลเฟต อัตราตามคำแนะนำในฉลากบนภาชนะบรรจุ

โรคใบขีดโปร่งแสง

เชื้อสาเหตุ

เชื้อแบคทีเรีย *Xanthomonas oryzae* pv. *oryzicola*

ลักษณะอาการ

โรคนี้เป็นได้ตั้งแต่ระยะข้าวแตกกอจนถึงระยะออกรวง อาการปรากฏที่ใบ เริ่มแรกเห็นเป็นขีดช้ำยาวไปตามเส้นใบ ต่อมาค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลือง หรือส้ม เมื่อแผลขยายรวมกันจะเป็นแผลใหญ่ แสงสามารถทะลุผ่านได้ และพบแบคทีเรียในรูปหยดน้ำสีเหลืองคล้ายยางสนกลม ๆ ขนาดเล็กเท่าหัวเข็มหมุดปรากฏอยู่บนแผล ความยาวของแผลขึ้นอยู่กับความต้านทานของพันธุ์ข้าว และความรุนแรงของเชื้อ

โรคใบขีดโปร่งแสง

การแพร่ระบาด

ในสภาพที่มีฝนตก ลมพัดแรง จะทำให้โรคแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง และรวดเร็วมากขึ้น

การป้องกันและกำจัด

1. ในดินที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ควรใส่ปุ๋ยไนโตรเจนมาก
2. ไม่ควรปลูกข้าวแน่นเกินไป และอย่าให้ระดับน้ำในนาสูงเกินควร

โรคใบขีดโปร่งแสง

โรคที่เกิดจาก “เชื้อไวรัส”

โรคใบหงิก

โรคใบหงิก (โรคจู๋)

เชื้อสาเหตุ

เชื้อไวรัส *Rice Ragged Stunt Virus*
(RRSV)

ลักษณะอาการ

โรคนี้เป็นได้ในระยะกล้า แดกกอ และตั้งท้อง ต้นข้าวจะเตี้ยกว่าปกติ ใบแคบ และสั้นมีสีเขียวเข้ม แตกใบใหม่ช้ากว่าปกติ ปลายใบบิดเป็นเกลียว เป็นลักษณะเด่นที่เรียกว่า “ใบหงิก” ขอบใบแห้งกรัง และเส้นใบบวมโป่งเป็นแนวยาวทั้งที่ใบ และกาบใบ ข้าวออกรวงล่าช้า และให้รวง ไม่สมบูรณ์ เมล็ดลีบ ผลผลิตลดลง 30 - 70 เปอร์เซ็นต์ และข้าวพันธุ์อ่อนแอที่เป็นโรคในระยะกล้า ต้นข้าวอาจตาย และไม่ได้ผลผลิตเลย

การแพร่ระบาด

แพร่ระบาดได้โดยแมลงพาหะ คือ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และเชื้อไวรัสสามารถคงอยู่ในตอซัง และหญ้าบางชนิด

การป้องกันและกำจัด

1. ไถกลบ หรือเผาตอซังในนาที่มีโรค เพื่อทำลายเชื้อไวรัส
2. กำจัดวัชพืช โดยเฉพาะวัชพืชใกล้แหล่งน้ำซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย และขยายพันธุ์ของแมลงพาหะ
3. ใช้พันธุ์ที่ต้านทานต่อเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เช่น กข 31 กข 41 กข 47 กข 49 สุพรรณบุรี 2 สุพรรณบุรี 3 สุพรรณบุรี 90 พิษณุโลก 2 แต่ไม่ควรปลูกข้าวพันธุ์ดังกล่าว ติดต่อกันเป็นแปลงขนาดใหญ่ เนื่องจากแมลงสามารถปรับตัวได้
4. ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงพาหะ เช่น ไดโนทีฟูเรน หรือ บูโพรเฟซิน หรือ อีโทเฟนพรอกซ์ ฟันกำจัดตัวอ่อน และสารไทอะมีโทแซม กำจัดตัวเต็มวัย ตามคำแนะนำทางวิชาการ
5. เมื่อมีโรคระบาดรุนแรง ควรงดปลูกข้าว 1 - 2 ฤดู เพื่อตัดวงจรชีวิตของแมลงพาหะ

แมลงพาหะ

โรคใบสีส้ม

เชื้อสาเหตุ

เชื้อไวรัส *Rice Tungro Bacilliform Virus* (RTBV)

เชื้อไวรัส *Rice Tungro Spherical Virus* (RTSV)

ลักษณะอาการ

โรคนี้เป็นได้ทั้งระยะกล้า แตกกอ และตั้งท้อง ข้าวเริ่มแสดงอาการหลังจากได้รับเชื้อ 15 - 20 วัน อาการเริ่มต้น ใบข้าวจะเริ่มมีสีเหลืองสลับเขียว ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง เริ่มจากปลายใบเข้าหาโคนใบ ถ้าเป็นรุนแรงในระยะกล้าต้นข้าวอาจตายได้ ต้นที่เป็นโรคจะเตี้ยแคระแกร็น ใบใหม่ที่โผล่ออกมามีตำแหน่งต่ำกว่าข้อต่อใบล่าสุด ถ้าเป็นรุนแรงอาจตายทั้งกอ หรือถ้าไม่ตาย จะออกรวงล่าช้ากว่าปกติ ให้รวงเล็ก หรือไม่ออกรวงเลย

โรคใบสีส้ม

การแพร่ระบาด

แพร่ระบาดได้โดยมีเพลี้ยจักจั่นสีเขียว
เป็นแมลงพาหะ

การป้องกันและกำจัด

1. ใช้พันธุ์ข้าวต้านทานเพลี้ยจักจั่นสีเขียว
เช่น กข1 กข3
2. กำจัดวัชพืช และพืชอาศัยของเชื้อไวรัส และแมลงพาหะนำโรค
3. เมื่อพบอาการของโรค ในช่วงที่ข้าวอายุได้ประมาณ 30 - 45 วัน แมลงส่วนใหญ่จะอยู่ใน
ระยะที่เป็นตัวอ่อน ให้ใช้สารฆ่าแมลงในระยะที่แมลงเป็นตัวอ่อน เช่น ไดโนทีฟูเรน หรือ บูโพรเพซิน
หรือ อีโทเฟนพรอกซ์
4. เมื่อพบว่ามีการระบาดอย่างรุนแรง ควรงดปลูกข้าว 1 - 2 ฤดู เพื่อตัดวงจรชีวิต
ของแมลงพาหะ

แมลงพาหะ

โรคข้าวเตี้ย

เชื้อสาเหตุ

เชื้อไวรัส *Rice Grassy Stunt Virus* (RGSV)

ลักษณะอาการ

ต้นข้าวเป็นโรคได้ ทั้งระยะกล้า แดกกอ และตั้งท้อง อาการของโรค คือ ต้นข้าวเตี้ยแคระแกร็น เป็นพุ่มแน่น แดกกอมาก ใบแคบมีสีเขียวเหลือง เหลืองอมเขียวจนถึงเหลืองอ่อน ใบมีจุดประสีเหลืองอ่อน จนถึงน้ำตาลอ่อน บางครั้งพบแถบสีเขียวเหลืองระหว่างเส้นใบขนานไปกับเส้นกลางใบ ต้นข้าวจะไม่ออกรวง หรือให้รวงไม่สมบูรณ์ บางครั้งอาจพบโรคนี้อีกพร้อมกับโรคใบหงิก

โรคข้าวเตี้ย

การแพร่ระบาด

เชื้อไวรัสสาเหตุของโรคถ่ายทอดได้
โดยแมลงพาหะ คือ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

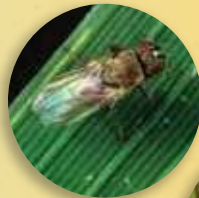
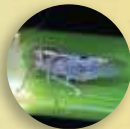
การป้องกันและกำจัด

1. ไถกลบ หรือเผาตอซังในนาที่มีโรค
เพื่อทำลายแหล่งอาศัย และขยายพันธุ์
ของแมลงพาหะ
2. ใช้พันธุ์ที่ต้านทานต่อเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เช่น สุพรรณบุรี 90 สุพรรณบุรี 3
3. ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงพาหะ ในระยะที่แมลงเป็นตัวอ่อน เช่น ไดโนทีฟูเริน หรือ
บูโพรเฟซิน หรือ อีโทเฟนพรอกซ์
4. ไม่ใช้สารกลุ่มไพรีทรอยด์สังเคราะห์ เช่น ไซเพอร์มีทริน ไซฮาโลทริน เดลต้ามีทริน
สารกลุ่มนี้จะทำลายแมลงศัตรูธรรมชาติ จึงทำให้แมลงพาหะเกิดการระบาดรุนแรง
5. เมื่อมีโรคระบาดรุนแรง ควรงดปลูกข้าว 1 - 2 ฤดู เพื่อตัดวงจรชีวิตของแมลงพาหะ

แมลงพาหะ

แมลงศัตรูข้าว
ในแปลงนา

แมลงศัตรูข้าว “ระยะกล้า”

เพลี้ยไฟ

เพลี้ยไฟ

ชื่อวิทยาศาสตร์

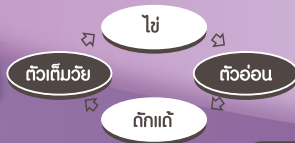
Stenchaetothrips biformis (Bagnall)

รูปร่างลักษณะ:

เป็นแมลงขนาดเล็กจำพวกปากดูด ลำตัวยาวประมาณ 1 - 2 มิลลิเมตร มีทั้งชนิดมีปีกและไม่มีปีก ตัวเต็มวัยสีดำ ตัวอ่อนสีเหลืองอ่อน ตัวเต็มวัยวางไข่ในเนื้อเยื่อของใบข้าว ระยะเวลาตั้งแต่ตัวอ่อนถึงตัวเต็มวัยนานประมาณ 15 วัน

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

เพลี้ยไฟทั้งตัวอ่อน และตัวเต็มวัยอาศัยอยู่ตามซอกใบ จะทำลายข้าวโดยการดูดกินน้ำเลี้ยงจากใบข้าวที่ยังอ่อน เมื่อใบต้นข้าวโตขึ้นใบที่ถูกทำลายปลายใบจะเหี่ยว ขอบใบจะม้วนเข้าหากกลางใบ และอาศัยอยู่ในใบที่ม้วน

เพลี้ยไฟทำลายข้าวในระยะกล้า หรือหลังปักดำ 2 - 3 สัปดาห์ โดยเฉพาะช่วงอากาศร้อนแห้งแล้ง หรือฝนทิ้งช่วงนานติดต่อกัน หรือสภาพนาข้าวที่ขาดน้ำ ถ้าระบาดมาก จะทำให้ต้นข้าวแห้งตายได้ทั้งแปลง

การป้องกันกำจัด

1. ดูแลแปลงข้าวระยะกล้า หรือหลังหว่าน 7 วัน อย่าให้ขาดน้ำ
2. เมื่อข้าวอายุ 6 - 7 วัน แล้วสำรวจพบเพลี้ยไฟตัวเต็มวัย 1 - 3 ตัวต่อต้น ควรปล่อยให้ น้ำท่วมยอดข้าวประมาณ 1 - 2 วัน และเมื่อข้าวอายุ 10 วัน หว่านปุ๋ยยูเรียอัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นข้าว
3. ใช้สารกำจัดแมลง มาลาไรออน (มาลาไรออน 83% อีซี) อัตรา 20 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร หรือคาร์บาริล (เซฟวิน 85% ดับบลิวพี) อัตรา 20 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร

หนอนแมลงวันเจาะยอดข้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hydrellia spp.

รูปร่างลักษณะ

ตัวหนอน และตัวเต็มวัย

ตัวหนอน หลังฟักจากไข่ใหม่ ๆ มีลักษณะใส หรือสีครีมอ่อน เมื่อโตขึ้นมีสีเหลือง ไม่มีขา ระยะตัวหนอนนาน 10 - 12 วัน ตัวเต็มวัยเป็นแมลงวันชนิดหนึ่งลำตัวยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร มีสีเทาอ่อน เพศเมียวางไข่เป็นฟองเดี่ยว ๆ บนใบข้าว ไข่มีลักษณะเรียวยาว สีขาว

ตัวเต็มวัยมีความว่องไวในตอนกลางวัน บินเข้าหาแปลงข้าวที่ปลูกใหม่ และมีน้ำขัง โดยอาศัยแสงอาทิตย์ที่สะท้อนจากผิวน้ำ และจะเกาะพักอยู่ที่ใบข้าวใกล้ผิวน้ำ แต่หลังจากที่ใบข้าวแผ่ปกคลุมทั่วแปลงแล้วจะไม่พบตัวเต็มวัย

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวหนอน กัดกินเนื้อเยื่อภายในใบข้าวที่ยังอ่อน และใบมันนอยู่ ใบข้าวที่ถูกทำลายเมื่อโตขึ้น จะเห็นเป็นรอยฉีกขาดคล้ายถูกกัด ขอบใบข้าวที่ถูกทำลายมีสีขาวซีด

ถ้ามีการระบาดรุนแรง ต้นข้าวที่ถูกทำลายจะแคระแกร็น แตกกออ่อนๆ ส่วนใหญ่พบการทำลายในพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง โดยเฉพาะในสภาพน้ำที่มีน้ำขัง

การป้องกันกำจัด

1. ช่วงที่มีการระบาด ให้ระบายน้ำออกจากแปลงนา เพื่อลดการวางไข่
2. สำหรับพื้นที่ที่มีการระบาดเป็นประจำ ควรปลูกข้าวโดยวิธีหว่าน เนื่องจากจะมีการทำลายน้อยกว่าวิธีปักดำ

หนอนกระทู้กล้า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Spodoptera mauritia (Boisduval)

รูปร่างลักษณะ:

มีสีเทาถึงสีเขียวแกมดำ ด้านหลังมีลายตามความยาวของลำตัวจากหัวจรดท้าย แต่ละปล้องมีจุดสีดำ ขนาดโตเต็มที่ยาวประมาณ 3.5 - 4 มิลลิเมตร กว้าง 5 - 6 มิลลิเมตร ตัวเต็มวัยจะเป็นผีเสื้อกลางคืน ปีกคู่หน้าสีเทาปนน้ำตาล ปีกคู่หลังสีขาว

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

หนอนกระทู้กล้าจะรวมกลุ่มกันทำลายข้าวในเวลากลางคืน หนอนระยะแรกจะกัดกินผิวใบข้าว เมื่อโตขึ้นจะกัดกินทั้งใบข้าว เหลือไว้แต่ก้านใบ และกัดกินต้นกล้าระดับพื้นดิน นาข้าวจะถูกทำลาย แหว่งเป็นหย่อม ๆ และสามารถทำความเสียหายทั้งหมดได้ภายใน 1 - 2 วัน

ตัวเต็มวัย อพยพรวมกันเป็นกลุ่ม และวางไข่เป็นกลุ่มบริเวณยอดอ่อนของข้าว กลางวันจะหลบอยู่ในดินใต้เศษใบพืช จะเข้าดักแด้ในดิน หรือบนต้นหญ้าตามขอบแปลง ส่วนใหญ่พบการระบาดในช่วงฤดูฝน โดยเฉพาะหลังจากผ่านช่วงแล้งที่ยาวนาน แล้วตามด้วยฝนตกหนัก

การป้องกันกำจัด

1. ไถพลิกดิน เพื่อทำลายดักแด้ที่อยู่ในดิน หรือตอซัง
2. กำจัดวัชพืชตามคันนา หรือบริเวณใกล้เคียง เพื่อทำลายแหล่งอาศัย
3. ใช้สารกำจัดแมลง มาลาไรออน (มาลาไรออน 83% อีซี) อัตรา 20 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร

เพลี้ยกระโดดหลังขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sogatella furcifera (Horvath)

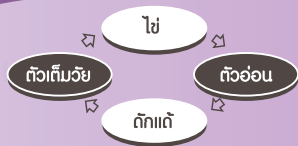
รูปร่างลักษณะ

เพลี้ยกระโดดหลังขาว

เป็นแมลงจำพวกปากดูด ตัวเต็มวัยปีกมีจุดดำตรงกลาง และปลายปีก มีแถบสีขาวตรงส่วนออกระหว่างฐานปีกทั้งสอง ตัวเต็มวัย มีสีน้ำตาลถึงสีดำ ลำตัวสีเหลือง มีแถบสีขาวเห็นชัดอยู่ตรงส่วนออกระหว่างฐานปีกทั้งสอง มีทั้งชนิดปีกสั้น และปีกยาว เพศเมียวางไข่ในกาบใบข้าว ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยอาศัยอยู่บริเวณกอข้าว

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยของเพลี้ยกระโดดหลังขาวจะดูดกินน้ำเลี้ยงจากโคนกอข้าว ต้นข้าวที่ถูกทำลายใบมีสีเหลืองส้ม ถ้ามีแมลงปริมาณมาก ต้นข้าวอาจจะถูกทำลายจนเหี่ยว และแห้งตาย การระบาดค่อนข้างกระจายสม่ำเสมอเป็นพื้นที่กว้าง พบระบาดตั้งแต่ระยะกล้าถึงระยะออกรวง

การป้องกันกำจัด

1. ปลุกข้าวพันธุ์ต้านทาน เช่น สุพรรณบุรี 60 ชัยนาท 1 สุพรรณบุรี 1 กข31 ไม่ควรปลูกติดต่อกันเกิน 4 ฤดูปลูก
2. ควบคุมน้ำในแปลงนา ให้มีน้ำเรี่ยผิวดินนาน 7 - 10 วัน แล้วปล่อยขังทิ้งไว้ให้แห้งเอง สลับกันไป จะช่วยลดการระบาด

แมลงศัตรูข้าว “ระยะแตกกอ”

เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์

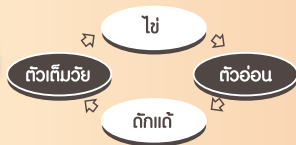
Nilaparvata lugens (Stål)

รูปร่างลักษณะ

เป็นแมลงจำพวกปากดูด ตัวเต็มวัย มีลำตัวสีน้ำตาลถึงสีน้ำตาลปนดำ มีชนิดปีกยาว และปีกสั้น ไชมีสีขาวย่น ตัวอ่อนมี 5 ระยะ ตัวเต็มวัยมีชีวิตประมาณ 2 สัปดาห์ ตัวเต็มวัย เพศเมียจะวางไข่เป็นกลุ่มที่กาบใบข้าว หรือ เส้นกลางใบ บริเวณที่วางไข่จะมีรอยข้ำเป็น สีน้ำตาล

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยทำลายข้าวโดยการดูดกินน้ำเลี้ยงบริเวณโคนต้นข้าวระดับเหนือผิวน้ำ ทำให้ต้นข้าวมีอาการใบเหลืองแห้งคล้ายถูกน้ำร้อนลวก และแห้งตายเป็นหย่อม ๆ เรียก “อาการไหม้” (hopperburn) โดยทั่วไปพบอาการไหม้ในระยะข้าวแตกกอถึงระยะออกรวง และเป็นพาหะนำเชื้อไวรัสโรคใบหัก หรือโรคจู่ (Rice Ragged Stunt Disease) มาสู่ต้นข้าว

การป้องกันกำจัด

1. ปลูกข้าวพันธุ์ค่อนข้างต้านทาน เช่น สุพรรณบุรี 1 พิษณุโลก 2 ชัยนาท 2 กข 29 กข 31 กข 41 และกข 47
2. ไม่ขังน้ำในนาตลอดฤดูปลูก ควรควบคุมน้ำในแปลงนาให้พอดินเปียก หรือมีน้ำเรี่ยผิวดินนาน 7 - 10 วัน แล้วปล่อยขังทิ้งไว้ให้แห้งเองสลับกันไป จะช่วยลดการระบาด
3. หมั่นสำรวจแปลงนา ตรวจนับเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และแมลงศัตรูธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ
4. ควรใช้สารกำจัดแมลงให้ถูกต้องตามคำแนะนำทางวิชาการ

เพลี้ยจักจั่นสีเขียว

เพลี้ยจักจั่นสีเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์

ในประเทศไทยพบ 2 ชนิด คือ

Nephotettix virescens (Distant)

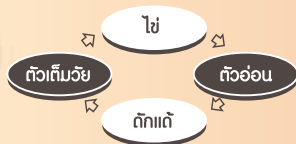
Nephotettix nigropictus (Stål)

รูปร่างลักษณะ

มีสีเขียวอ่อนเป็นแมลงจำพวกปากดูด แมลงทั้ง 2 ชนิดมีความแตกต่างกัน คือ *N. nigropictus* (Stål) มีขีดดำพาดตามความยาวของขอบหน้าผาก ระหว่างตาทั้ง 2 ข้าง แต่ *N. virescens* (Distant) ไม่มี เพศเมียวางไข่เป็นกลุ่ม 8 - 16 ฟอง ในกาบใบข้าว ตัวอ่อนมีสีเหลืองหรือสีเขียวอ่อน ตัวอ่อนมี 5 ระยะ ระยะตัวอ่อนนาน 14 - 15 วัน ระยะตัวเต็มวัยประมาณ 10 วัน

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยของเพลี้ยจักจั่นสีเขียว จะดูดกินน้ำเลี้ยงจากใบ และลำต้นข้าว ทำให้ชะงักการเจริญเติบโต และเหี่ยวแห้งตาย หากมีปริมาณแมลงมาก และเป็นแมลงพาหะนำโรคใบสีส้ม (Yellow Orange Leaf Disease) สู้ต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวแคระแกร็น ใบเหลือง ข้าวออกรวงไม่สม่ำเสมอ เมล็ดลีบ

การป้องกันกำจัด

1. หมั่นสำรวจแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ
2. ควรปลูกข้าวพันธุ์ต้านทาน เช่น สุพรรณบุรี 60 สุพรรณบุรี 90 พิษณุโลก 2
3. เมื่อแมลงมีการระบาดรุนแรง ควรใช้แสงไฟล่อ และทำลาย
4. ควรใช้สารกำจัดแมลงให้ถูกต้องตามคำแนะนำทางวิชาการ

เพลี้ยจักจั่นปีกลายหยัก

เพลี้ยจักจั่นปีกลายหยัก

ชื่อวิทยาศาสตร์

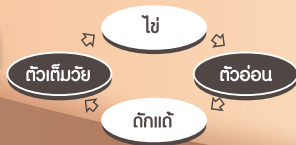
Recilia dorsalis (Motsuchulsky)

รูปร่างลักษณะ:

ตัวเต็มวัยลักษณะคล้ายเพลี้ยจักจั่นสีเขียวแต่มีขนาดเล็กกว่า ลำตัวสีขาว ปีก 2 ข้าง มีลายหยักสีน้ำตาลเป็นทาง เพศเมียวางไข่บริเวณเส้นกลางใบ ประมาณ 100 - 200 ฟอง ระยะตัวเต็มวัย นาน 10 - 14 วัน ตัวอ่อนมีสีขาว ตัวอ่อนมี 5 ระยะ

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยดูดกินน้ำเลี้ยงจากใบ และกาบใบข้าว ข้าวที่ถูกทำลายปลายใบจะแห้ง และขอบใบเปลี่ยนเป็นสีส้ม ต่อมาข้าวทั้งใบจะเป็นสีส้ม และขอบใบหงิกงอ อาการของโรคจะปรากฏที่ใบแก่ก่อน นอกจากนี้ยังเป็นพาหะนำโรคใบสีส้ม (Yellow Orange Leaf Disease) โรคใบสีแสด (Orange Leaf Disease) และโรคหูด (Gall Dwarf Disease)

การป้องกันกำจัด

1. หมั่นสำรวจแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ
2. ควรปลูกข้าวพันธุ์ต้านทาน เช่น สุพรรณบุรี 60 สุพรรณบุรี 90 พิษณุโลก 2
3. เมื่อแมลงมีการระบาดรุนแรง ควรใช้แสงไฟล่อ และทำลาย
4. ควรใช้สารกำจัดแมลงให้ถูกต้องตามคำแนะนำทางวิชาการ

แมลงตำหนาม

ชื่อวิทยาศาสตร์

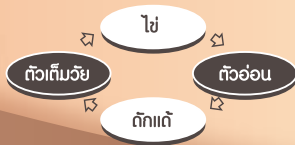
Dicladispa armigera (Olivier)

รูปร่างลักษณะ

เป็นด้วงปีกแข็งชนิดหนึ่ง มีหนามแข็งแหลมปกคลุม ตัวเต็มวัยมีสีดำ ลำตัวยาว 5 - 6 มิลลิเมตร เพศเมียวางไข่เป็นฟองเดี่ยว ๆ ประมาณ 50 ฟอง ตัวหนอนมีลักษณะลำตัวแบนสีขาวยาว ระยะเวลาตั้งแต่ไข่ถึงระยะตัวเต็มวัย ประมาณ 1 - 2 เดือน

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวเต็มวัยกัดกิน และแทะผิวใบข้าวด้านบน ทำให้เป็นรอยชุดเป็นทางสีขาวยาวนานกับเส้นกลางใบ ส่วนตัวหนอนจะชอนใบข้าวเห็นเป็นรอยแผ่นสีขุ่นมัวยาวนานกับเส้นใบ นาข้าวที่ถูกทำลายรุนแรงใบข้าวจะแห้ง และกลายเป็นสีน้ำตาลเหมือนถูกไฟไหม้

การป้องกันกำจัด

1. หมั่นสำรวจแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ
2. กำจัดวัชพืชรอบ ๆ แปลงนา
3. ไม่ควรใช้ปุ๋ยไนโตรเจนมากเกินไป

ลักษณะใบข้าวที่ถูกทำลาย

หนอนกอข้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์

หนอนกอข้าวที่พบทำลายข้าวในประเทศไทย

มี 4 ชนิด ดังนี้

1. หนอนกอสีครีม *Scirpophaga incertulas* (Walker)
2. หนอนกอแถบลาย *Chilo suppressalis* (Walker)
3. หนอนกอแถบลายสีม่วง *Chilo polychrysus* (Meyrick)
4. หนอนกอสีชมพู *Sesamia inferens* (Walker)

รูปร่างลักษณะ:

หนอนกอข้าวทั้ง 4 ชนิด ตัวเต็มวัยเป็นผีเสื้อกลางคืน หนอนกอสีครีม ตัวเมียวางไข่เป็นกลุ่มตามปลายใบข้าว หนอนกอแถบลาย ตัวเมียวางไข่บริเวณโคนใบข้าว ส่วนใหญ่พอมอยู่ที่ใต้ใบข้าว หนอนกอสีชมพู ตัวเมียวางไข่เรียงเป็นแถวระหว่างกาบใบ และลำต้น หนอนกอแถบลายสีม่วง ตัวผู้มองดูคล้ายมีรูปตัว Y อยู่ตรงกลางปีก

หนอนกอข้าว

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวหนอนจะเจาะเข้าทำลายภายใน ทำให้ภายในมีสีเหลือง หรือสีน้ำตาล ซึ่งจะเห็นเป็นอาการซ้ำ ๆ โดยจะพบการทำลายหลังจากหว่านข้าวแล้วประมาณ 1 เดือนเป็นต้นไป เมื่อฉีกภายในดูจะพบตัวหนอน เมื่อหนอนโตขึ้นจะเข้ากัดกินส่วนของลำต้น ทำให้เกิดอาการใบเหี่ยวในระยะแรก ใบ และยอดที่ถูกทำลายจะเหลืองในระยะต่อมา ซึ่งการทำลายในระยะข้าวแตกกอนี้ทำให้เกิดอาการ “ยอดเหี่ยว” (deadheart) ถ้าหนอนเข้าทำลายในระยะข้าวตั้งท้อง หรือหลังจากข้าวออกรวงจะทำให้เมล็ดข้าวลีบทั้งรวง รวงข้าวมีสีขาว เรียกอาการนี้ว่า “ข้าวหัวหงอก” (whitehead)

การป้องกันกำจัด

1. ไล่ตอซังหลังการเก็บเกี่ยว ไช้ น้ำท่วม และไถดินเพื่อทำลายหนอน และดักแด้ที่อยู่ตามตอซัง
2. ปลูกพืชอื่น เพื่อตัดวงจรชีวิตของหนอนกอข้าว
3. ใช้กับดักแสงไฟล่อตัวเต็มวัย และทำลาย
4. ใช้สารกำจัดแมลงตามคำแนะนำทางวิชาการ
5. ไม่ควรใส่ปุ๋ยไนโตรเจนมากเกินไป

หนอนห่อใบข้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cnaphalocrocis medinalis (Gueñee)

รูปร่างลักษณะ:

ตัวเต็มวัยเป็นผีเสื้อกลางคืนปีกสีน้ำตาลเหลืองมีแถบสีดำพาดที่ปลายปีก กลางปีกมีแถบสีน้ำตาลพาดขวาง 2 - 3 แถบ เพศเมียวางไข่บนใบข้าวชานตามแนวเส้นกลางใบ ไข่มีลักษณะเป็นรูปจานสีขาวขุ่น หนอนที่ฟักจากไข่ใหม่ ๆ มีสีขาวใส หัวมีสีน้ำตาลอ่อน หนอนโตเต็มที่มีสีเขียวแถบเหลือง หัวสีน้ำตาลเข้ม หนอนมี 5 - 6 ระยะ

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวหนอนจะแทะผิวใบข้าวเป็นแถบยาวสีขาว และใช้ใยเหนียวที่สกัดจากปากดิ่งขอบใบข้าว ทั้ง 2 ด้าน เข้าหากัน เพื่อห่อหุ้มตัวหนอนไว้ แล้วกัดกินใบอยู่ภายในนั้น ทำให้บริเวณที่ถูกกัดกินขาวใส เป็นทางยาวขนานกับเส้นกลางใบ ผลของการที่ใบถูกทำลายนั้น ทำให้ประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงลดลง พบระบาดมากในนาที่ใส่ปุ๋ยไนโตรเจนอัตราสูง หรือดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง

การป้องกันกำจัด

1. พื้นที่ที่มีการระบาดเป็นประจำ ควรปลูกข้าว 2 พันธุ์ขึ้นไป โดยปลูกสลับพันธุ์กัน จะช่วยลดความรุนแรงของการระบาด
2. กำจัดพืชอาศัย เช่น หญ้าข้าวนก หญ้านกสีชมพู หญ้าปล้อง
3. ไม่ใส่ปุ๋ยไนโตรเจนอัตราสูง ควรใช้ตามคำแนะนำทางวิชาการ
4. หมั่นสำรวจแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ

แมลงบัว

แมลงบัว

ชื่อวิทยาศาสตร์

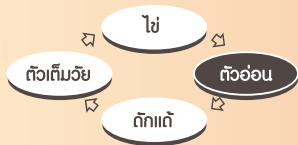
Orseolia oryzae (Wood - Mason)

รูปร่างลักษณะ:

ตัวเต็มวัยของแมลงบัว มีลักษณะคล้ายยุง หรือรี้น เพศผู้มีลำตัวสีน้ำตาลปนเหลือง เพศเมีย ส่วนท้องมีสีแดงส้ม ไข่มีลักษณะคล้ายกล้วยหอม มีสีชมพูอ่อน ตัวหนอนคล้ายหนอนแมลงวัน หัวท้ายเรียวยาว หนอนมี 3 ระยะ มีอายุตลอดวงจรชีวิต 25 - 30 วัน

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

แมลงบั่วจะออกเป็นตัวเต็มวัยเมื่อเริ่มฤดูฝน จะเข้าแปลงนาเริ่มตั้งแต่ระยะกล้า หรืออายุข้าว 1 เดือน และจะชอบบินไปหาแสงไฟเพื่อผสมพันธุ์ ตัวหนอนจะเข้าไปในกาบใบ เพื่อเข้าทำลายยอดที่กำลังเจริญ ทำให้เกิดเป็นลักษณะคล้ายหลอด เรียกว่า “หลอดบั่ว” หรือ “หลอดหอม” ต้นข้าวที่ถูกทำลายจะมีอาการแคระแกร็น ลำต้นกลม สีเขียวเข้ม ยอดที่ถูกทำลายไม่สามารถออกรวงได้

การป้องกันกำจัด

1. ก่อนตกลำ หรือหว่านข้าว ควรกำจัดวัชพืชรอบแปลงนา เพื่อทำลายพืชอาศัยของแมลงบั่ว
2. หลีกเลี่ยงการปลูกข้าว ในช่วงที่แมลงบั่วมาเล่นแสงไฟจำนวนมาก และทำลายตัวเต็มวัยที่บินมาเล่นแสงไฟ
3. ไม่หว่านข้าวแน่น หรือปักดำถี่ในพื้นที่ที่มีการระบาด โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แมลงศัตรูข้าว “ระยะออกรวง”

แมลงสี

แมลงสี

ชื่อวิทยาศาสตร์

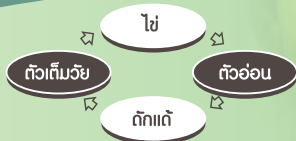
Leptocorisa oratorius (Fabricius)

รูปร่างลักษณะ

ตัวเต็มวัยมีรูปร่างเพรียวยาวประมาณ 15 มิลลิเมตร มีหนวดยาว ลำตัวด้านบนสีน้ำตาล ด้านล่างสีเขียว เมื่อถูกรบกวนจะบินหนี และปล่อยกลิ่นเหม็นออกจากต่อมที่ส่วนท้อง ไข่มีสีน้ำตาลแดงเข้ม รูปร่างคล้ายจาน ตัวอ่อนมีสีเขียวแกมน้ำตาลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และดูดกินน้ำเลี้ยงจากกาบใบข้าวก่อน ต่อมาเป็นตัวเต็มวัยจะเข้าทำลายเมล็ดข้าวในระยะข้าวเป็นน้ำนมจนถึงออกรวง

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยใช้ปากแทงดูดกินน้ำเลี้ยงจากเมล็ดข้าว ระยะเป็นน้ำนม แต่ก็สามารถดูดกินเมล็ดข้าวทั้งเมล็ดอ่อน และเมล็ดแข็ง ทำให้เมล็ดลีบ หรือเมล็ดไม่สมบูรณ์ และผลผลิตข้าวลดลง ความเสียหายจากการทำลายของแมลงสิง ทำให้ข้าวเสียคุณภาพมากกว่าทำให้น้ำหนักเมล็ดลดลง โดยเมล็ดข้าวที่ถูกแมลงสิงทำลาย เมื่อนำไปสีจะแตกหักง่าย

การป้องกันกำจัด

1. กำจัดวัชพืชในนาข้าว คันนา และรอบ ๆ แปลง
2. ใช้สวิงโฉบจับตัวอ่อน และตัวเต็มวัย และนำมาทำลาย
3. ตัวเต็มวัยชอบกินเนื้อเน่า นำเนื้อเน่าแขวนไว้ตามนาข้าว และจับมาทำลาย
4. หลีกเลี่ยงการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดการแพร่ขยายพันธุ์
5. ใช้สารกำจัดแมลง คาร์โบซัลแฟน (พอสซ์ 20% อีซี) อัตรา 80 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร พ่นเมื่อพบแมลงสิงมากกว่า 4 ตัวต่อตารางเมตร ในระยะข้าวเป็นน้ำนม

หนอนกระทู้คอรวง

หนอนกระทู้คอรวง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mythimna separata (Walker)

รูปร่างลักษณะ:

ตัวเต็มวัยเป็นผีเสื้อกลางคืน ปีกคู่หน้าสีน้ำตาลอ่อนแทรกสีน้ำตาลแดง ปีกกว้างประมาณ 4.5 - 5 เซนติเมตร วางไข่เป็นกลุ่มตามกาบใบ และลำต้น หรือฐานของใบที่ม้วน ไข่ไม่มีขนปกคลุม วางไข่เป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 100 ฟอง หนอนมีขนาดค่อนข้างใหญ่ กว้างประมาณ 3.5 - 4 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 2.8 มิลลิเมตร ลำตัวสีน้ำตาลอ่อน ระยะหนอนประมาณ 25 - 30 วัน

ระยะเข้าทำลาย

ลักษณะการทำลาย และการระบาด

หนอนกระทุ้คอรวงชอบกัดกินส่วนคอรวง หรือระแง้ของรวงข้าวที่กำลังจะสุก (ripening stage) ทำให้คอรวงขาด ทำลายรวงข้าวได้มากถึง 80% โดยลักษณะการทำลายคล้ายหนอนกระทุ้กล้า หนอนจะกัดกินต้นข้าวทุกวันจนกระทั่งเข้าดักแด้ พบระบาดมากหลังน้ำท่วม หรือฝนตกหนัก หลังผ่านช่วงแล้งที่ยาวนานแล้วตามด้วยฝนตกหนักการทำลายจะเสียหายรุนแรง จนชาวนาเรียกกันว่า “หนอนกระทุ้ควายพระอินทร์”

การป้องกันกำจัด

1. กำจัดวัชพืชรอบ ๆ แปลงนา
2. เมื่อมีการระบาดรุนแรง หากตรวจนับพบใบข้าวถูกทำลาย 5 ใบต่อจุดต่อกอ หรือ 5 รวงจากข้าว 20 กอ หรือจุดสุ่มนับ ควรใช้สารกำจัดแมลงให้ถูกต้องตามคำแนะนำทางวิชาการ

ที่ปรึกษา

นายเข้มแข็ง ยุติธรรมดำรง
นายขจร ธารประเสริฐ
นายรพีทัศน์ อุ่นจิตตพันธ์

อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย

เรียบเรียง

นางกศกัญญา โสมกีร์
นางสินันต์ธร จันทร
นางสาวปวีณา คนยงค์
นางสาวนิธิตา รัตติโชติ
นางสาวศิริส สุวรรณมณี
นางสาววรรณภา โลกเย็น
นางสาวสุณิสา พิพรำไพ
นางสาวเกษรรา สุขเกิด

ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืช
และดินปุ๋ย
นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตร

แหล่งที่มาของข้อมูล และรูปภาพ

กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จัดทำ

กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

จัดพิมพ์

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ 2

(ฉบับปรับปรุง ปี 2562) จำนวน 3,000 เล่ม ปี 2564

กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย
กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร